

Nr 443.

Av herrar **Tengström** och **Johanson** i Huskvarna, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 124, angående anslag till vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus.

I proposition nr 124 begär Kungl. Maj:t av riksdagen 8 100 000 kronor för uppförande av ett sinnessjukhus för Norrland och därav 100 000 kronor till uppgörande av ritningar till detta sjukhus, som Kungl. Maj:t tänkt skulle komma att förläggas vid Sidsjön invid Sundsvall. Kungl. Maj:t stöder sin proposition på en skrivelse från kungl. medicinalstyrelsen. Denna skrivelse synes oss i flera hänseenden anmärkningsvärd.

Medicinalstyrelsen säger bl. a., att Sidsjöområdet synes vara idealiskt för ändamålet. »Skogklädda höjder ge skydd mot nordliga och ostliga vindar utan att i nämnvärd grad avskärma solljuset.» Vid ett besök på platsen ser man genast, att stora höjder ligga mot söder och öster, under det att utsikten sydväst över Sidsjön och i norr uppemot Selångerdalen är relativt fri. Redan av en blick på en generalstabskarta finner man f. ö., att rätt söder om det påtänkta området ligger en höjd, beräknad till 192 meter, och i öster det s. k. Södra Stadsberget, nående en höjd av 240 meter. Att solljuset kommer att avskärmas genom dessa höjder under hela vintern är klart. Sannolikt torde en stor del av området under december och januari månader ligga i skuggan hela dagen. Då därtill kommer, att denna plats ligger nästan fullständigt öppen för nordliga och nordvästliga vindar, synes oss platsens läge icke kunna betecknas som idealiskt, ja dess lämplighet över huvud kunna ifrågasättas.

Den påtänkta platsen är vidare belägen alldeles intill Sidsjön och slutande mot denna. Från Sidsjön tager Sundsvalls stad sitt vattenledningsvatten. Att intill en sådan sjö förlägga en inrättning av ifrågasatt storlek torde lå anses olämpligt. Givet är, att inga kloakledningar komma att läggas så, att deras innehåll kan förorena sjön. Men förefinnes otäthet i dessa ledningar eller går en sådan ledning sönder, torde innehållet nödvändigt leta sig ned till Sidsjön. Huru många söndriga kloakledningar hava ej förstört vattenledningsvatten, och huru stora svårigheter har det ej mången gång varit att taga reda på felet på dessa ledningar? Ett sådant fel kan förstöra dricksvattnet för Sundsvalls stad i månader. En annan omständighet att beakta är, att ytvattnet från större delen av området rinner ned i Sidsjön. Man plägar förbjuda förorening av vatten i sjöar, från vilka dricksvatten skall tagas, men här föreslår medicinalstyrelsen, att ett sinnessjukhus för 900 patienter, vilket, inberäknat de anställda och deras familjer, torde bliva en anstalt, där åtskilligt över 1 000 personer skola bo, skall anläggas vid stranden av en så-

dan sjö. Hur skall man kunna förhindra, att denna anstalt ej förorenat vatten i Sidsjön?

Medicinalstyrelsen föreslår vidare, att Gådeå sjukhus skall försäljas till Västernorrlands läns landsting för 450 000 kronor, ty om det skulle iordningställas för statligt ändamål skulle detta kosta 1 500 000 kronor. På Gådeå sjukhus hava emellertid under de senare åren varit intagna i medeltal 350 vårdade patienter per dag. Medicinalstyrelsen säger vidare, att det nya hospitalet beräknas kosta 9 000 kronor per säng. Ett nytt Gådeå sjukhus skulle sålunda kosta 3 150 000 kronor. Subtrahera vi härifrån 1 500 000 eller kostnaden för ombyggnad av det nuvarande sjukhuset, kvarstå 1 650 000 kronor. Subtrahera vi från denna summa 450 000 eller det belopp, Västernorrlands läns landsting erbjudit sig betala för Gådeå sjukhus, kvarstå ändock 1 200 000 kronor, vilken summa skulle vara den besparing, staten skulle göra genom bibehållandet av Gådeå sjukhus. Detta har ett synnerligen idealiskt läge med härlig utsikt åt söder vid stranden av det s. k. Södra sundet mellan Härnön i Bottenhavet och fastlandet. Det ligger skyddat för nordliga, ostliga och västliga vindar. Området är nu cirka 14 hektar, men utan olägenhet kunna till detta läggas cirka 4 hektar, vilka Härnösands stad erbjudit sig att kostnadsfritt överlämna till staten, om sinnessjukhuset bibehålles där. Man kan vidare erinra om att sjukhuset ligger vid havsstranden och att fartyg av vilken storlek som helst kunna lossa direkt på sjukhusområdet, vilket beträffande transport av kol och andra tyngre förnödenheter är av synnerlig betydelse för sjukhusets drift, detta särskilt då man betänker, att det föreslagna området vid Sidsjön vid Sundsvall ligger cirka 100 meter över havet. Vidare kan erinras därom, att Härnösand har en nästan hela vintern isfri djuphamn.

Det uppgives vidare, att ett sjukhus på cirka 900 vårdplatser skulle vara billigare i drift. Detta motsäges däremot av medicinalstyrelsens egen statistik. Ser man nämligen i Sveriges officiella statistik, sinnessjukvården, för de sinnessjukhus, som torde vara mest jämförbara då det gäller Gådeå sjukhus, nämligen Furunäset vid Piteå, Frösö vid Östersund, Säter i Dalarne och Marieberg vid Kristinehamn, under åren 1931—1934 eller de tre sista, för vilka statistiken är tryckt och tillgänglig, så visa sig dagkostnaderna variera rätt så litet vid de olika sjukhusen. Intet år är vårdkostnaden per dag större vid Gådeå sjukhus än vid andra sinnessjukhus. År 1934 är dagkostnaden högst i Säter med 1 150 vårdade per dag och minst för Frösö med 807 vårdade per dag med resp. 3: 65 och 3: 49 kronor per vård dag. År 1933 äro dessa siffror för Furunäset med 650 vårdade kr. 3: 62 och för Frösö med 812 vårdade kr. 3: 41; 1932 högst i Marieberg med 821 vårdade kr. 3: 67 och lägst i Furunäset med 640 vårdade och kr. 3: 19.

Kostnaden vid Gådeå sjukhus har under samma år varit resp. 3: 51. 3: 45 och 3: 51 kronor.

Sinnessjukhuset har vidare fritt vatten från Härnösands vattenlednings-

verk, vilket torde vara för sjukhuset en stor fördel. Om vi antaga, att sjukhuset t. ex. bygges för 600 patienter, torde antalet personer vid anstalten bliva minst 800. Beräknas för dessa 200 liter vatten per person och dag blir det 160 kbm per dag. Om priset för vatten sättes till 12 öre pr kbm gör detta cirka 20 kronor per dag eller 7 300 kronor per år eller kapitaliserat efter 3 % nära 250 000 kronor.

Medicinalstyrelsen påpekar, att i Sundsvall finnes ett centrallasarett med olika avdelningar. Gädeå sjukhus har emellertid den stora fördelen, att det ligger alldeles intill lasarettet, varför överförandet av sinnessjuka till lasarettet kan ske utan olägenhet. Sinnessjuka, som ej kunna vårdas på lasarettet men behöva opereras, kunna bäras över till lasarettet för operation och sedan återföras, varefter lasarettets läkare utan vidare tidsutdräkt när som helst kunna tillse de opererade. I Sundsvall skulle avståndet bli nära 2 km mellan anstalt och lasarett. I Härnösand finnes vidare vanförecanstalt, där vanföra sinnessjuka patienter kunna få sakkunnig vård.

Som ovan nämnts ligger Gädeå sjukhus alldeles vid havsstranden. Patienterna lika väl som personalen kunna sålunda få havsbad under hela sommaren.

För personalen ligger sjukhuset också synnerligen väl till. Personalen kan såväl hyra bostäder i närheten av sjukhuset som ock här skaffa sig egna hem. Det senare lär ha skett i rätt stor utsträckning. Personalens barn hava vidare kort väg till skolan vare sig de nu vilja gå i folkskola, högre allmänt läroverk, kommunal flickskola, småskolelärarinneseminarium, navigations-skola, tekniskt gymnasium, skogsskola m. fl. skolor.

För Gädeå sjukhus bibehållande talar vidare följande. Redan 1788, då Härnösands lasarett öppnades, inrättades i lasarettets övre våning en avdelning för sinnessjuka och år 1844 öppnades ett sinnessjukhus på den plats, där Gädeå sjukhus nu ligger. Hospitalet har sålunda funnits i Härnösand i nära 150 år och på platsen för Gädeå sjukhus i nära 100 år. Att bryta en sådan tradition synes oss icke böra ske utan tvingande skäl.

Av det ovan anförda torde framgå, att Gädeå sjukhus är synnerligen väl beläget och att genom ombyggnad av sjukhuset staten skulle spara cirka 1 200 000 kronor. Om sjukhuset utbygges till 600 platser, skulle staten genom det fria vattnet göra ytterligare en besparing av nära 250 000 kronor till skillnad mot om sjukhuset flyttades till annan ort.

Skulle riksdagen vilja förlägga ett sjukhus på 900 platser till Härnösand, så har, såsom av medicinalstyrelsens skrivelse framgår, Härnösands stad erbjudit ett annat område, kallat Änget. Av medicinalstyrelsens skrivelse framgår ock, att denna plats är synnerligen välbelägen med slutning mot söder och i skydd för nordliga och ostliga vindar. Genom det fria vattnet skulle då göras en besparing av 36 kronor om dagen eller cirka 13 000 kronor per år, vilket, kapitaliserat efter 3 %, skulle göra cirka 430 000 kronor, eller nästan lika mycket, som Västernorrlands läns landsting erbjuder sig att be-

tala för Gådeå sjukhus. Anstalten är i detta fall beräknad för 900 patienter samt personal med familjer till 600.

Påpekas bör också, att enligt medicinalstyrelsens skrivelse Västernorrlands läns landsting förbundit sig att köpa Gådeå sjukhus för 450 000 kronor, även om vid Änget uppföres ett mindre sjukhus än för 900 patienter, blott det överstiger 300 platser. Området vid Änget har för övrigt ungefär samma fördelar som anförts för den nuvarande platsen för Gådeå sjukhus.

Emellertid torde en annan synpunkt vara av avgörande betydelse för nu omdiskuterade frågas lösning. Numera finnes ett sinnessjukhus i varje län i Norrland med undantag av Gävleborgs län. Konsekvensen kräver, att ett sinnessjukhus förlägges även till detta län. Numera intagas på dessa sjukhus patienter, som äro så litet sjuka, att de understundom kunna erhålla permission för besök i hemmen. Detta blir nästan omöjligt, om avståndet till hemmen blir för stort. Detsamma blir förhållandet med anhörigas besök på sjukhuset. Man bör komma ihåg, att mitten av Sverige ligger ungefär mellan Härnösand och Sundsvall, vilket visar, att avstånden i Norrland ej äro jämförbara med avstånden i södra Sverige.

Medicinalstyrelsen säger vidare i sin skrivelse, att även om sinnessjukhuset vid Sundsvall bygges för 900 patienter, fordras ytterligare platser efter nedläggande av Stockholms sinnessjukhus vid Konradsberg. Det synes oss under sådana förhållanden vara lämpligt att Gådeå sjukhus utbygges till 600 platser, vilket ej torde möta hinder, om området utökas med de föreslagna 4 hektar mark, och att det andra sinnessjukhuset förlägges till Gävleborgs län, förslagsvis Hudiksvall, som synes vara den plats, där kungl. medicinalstyrelsen anser, att de allra bästa förutsättningar förefinnas för anläggande av ett sinnessjukhus (se kungl. prop. sid. 36).

På grund av vad sålunda anförts få vi föreslå, att riksdagen måtte besluta

att avslå Kungl. Maj:ts hemställan i punkt III och i stället besluta, att Gådeå sjukhus skall bibehållas och eventuellt utbyggas för 600 platser samt att ett nytt sinnessjukhus skall förläggas till Hudiksvall på det av Hudiksvalls stad erbjudna området å Maludden, ävensom bemyndiga Kungl. Maj:t att för en kostnad av 100 000 kronor låta utföra arbetsritningar och kostnadsberäkningar avseende sagda tvenne sjukhus.

Stockholm den 9 mars 1937.

C. G. Tengström.

C. O. Johanson.